

Ростислав ПРИРІЗ

Це той учень, який оте свідчить і який оте написав, і знаємо, що його свідчення – правдиве (Йо. 21:24).

...приймає тебе, що припадаєш, той, хто прийняв тебе, як ти припав до грудей... (Тропар апостола Йоану)

Хоч не називаємо імени особи, про яку йтиме мова, проте відразу стає зрозуміло, про кого маємо намір оповідати – це святий апостол і євангелист Йоан Богослов. Його особа надзвичайно привертає до себе увагу не тільки своєю загадковістю, харизматичністю, але насамперед тим, що є для нас ще одним прикладом святости. Розважаючи над його життям, задумуємося над тим, що таке святість, як її досягнути. Святий – це той, хто пройшов життєвий шлях, здійснюючи головне своє покликання – богопізнання і богоуподібнення. У житті святих це проявлялося в любові, добрих вчинках, служінні, жертвовності. Їхнє служіння і творення добра не закінчилося з їх земним життям. Святі продовжують заступатися за нас своїми молитвами, предстоючи перед Богом. Кожен з них свою діяльність в житті намагався присвятити Богові, своєю працею Йому служити. Тепер, коли святий прославлений на небі, то люди, які займаються подібною діяльністю, вважають його своїм заступником.

Редакція нашого часопису своїм покровителем обрала святого апостола Йоана Богослова. Чому саме його? Можна було б відповісти: слідуючи традиції, адже Йоан Богослов вважається покровителем письменників, редакторів, книговидавців, іншими словами, всіх, хто має справу зі словом. Але причина тут не у данині традиції. У пролозі до свого Євангелія Йоан говорить про Слово і тим прагне передати правду про ікономію воплощення. За це він і названий Богословом. Тому просимо його опікуватися нашим «Словом». З нагоди цього приглянемося до особи святого Йоана Богослова – апостола, євангелиста, дівственика і улюбленого учня.

Хто цей учень?

У Євангелії від Йоана з-поміж багатьох епізодів, про які не згадують інші євангелисти, особливо привертає увагу вислів: «Учень, що його любив Ісус» (Йо. 21:7). Знавці Святого Письма інколи називають його просто улюбленим учнем. Автор Євангелія від Йоана не називає імени цього учня, лише вкінці Євангелія вказує, що цей учень є автором, «який написав оте» (Йо. 21:24). З тексту Євангелія можемо зробити висновок, що його автор – наочний свідок тих подій, про які описує, зокрема страстей і воскресіння. «І той, який бачив, свідчить те, і правдиве свідчення його; і він знає, що говорить правду – щоб ви теж увірували» (Йо. 19:35). У Першому посланні Йоана це висловлено так: «що ми чули, що бачили нашими очима, що оглядали і чого руки наші доторкалися» (I Йо. 1:1). У цих словах міститься особисте пережиття очевидця описуваних подій, досвід його зустрічі та перебування поруч з Ісусом. Стають очевидними мотиви, що спонукали його писати, та палке очікування відповіді читачів (тобто нас). Нас захоплює пошук цим учнем Бога, його пізнання в Ісусі Господя, яке він називає увіруванням, його непохитне сповідування своєї віри, його проповідь. Він вказує на Особу Христа, і при цьому його особа залишається непомітною, неначе ховається в тіні. Можливо, ми ніколи й не ставили собі питання про особу автора Євангелія, це здавалося само собою зрозумілим. Але все ж таки хотілось би дізнатися, хто є цей улюблений учень?

Уперше зустрічаємося з Йоаном в Євангелії тоді, коли він зайнятий своєю звичною працею: разом з братом Яковом та батьком Заведеєм лагодять сіті. У той час біля Галилейського моря проходив Ісус і, як оповідає євангелист Матей, «їх покликав» (Мт. 4:21). На основі епізоду Йо. 1:35-39 вважають, що Йоан Богослов був учнем Йоана Хреститиля і одним з тих двох його учнів, що пішли за Христом. Походив Йоан Богослов з Витсаїди, був сином Заведея і Саломії, родички Богородиці, рідним братом апостола Якова старшого. Йоан був одним із трьох найближчих учнів Ісуса. Разом із Петром і Яковом був свідком воскресіння дочки Яїра, Преображення, був з Ісусом у Гетсиманському саду. Під час тайної вечері він схилив свою голову на груди Спасителя. Він єдиний з апостолів йшов слідом за Ісусом хресною дорогою на Голготу. Під хрестом Ісус віддав йому в опіку свою Пресвяту Матір, чи радше всіх нас в його особі віддав в опіку своїй Пресвятій Матері. Найбільше вражає, як Йоан оповідає про те, як зайшов до порожнього гробу «і увірував» (Йо. 20:8). Був він тоді разом з Петром, відречення і навернення якого був свідком. Разом з Петром був і при зустрічі з воскреслим Ісусом на Генезаретському озері. Апостол Павло називає його стовпом Церкви (див.: Гал. 2:9). Згідно передання, після успення Пресвятої Богородиці святий Йоан поселився в Ефесі, де, очевидно, й написав Євангеліє. У часи переслідування християн імператором Доміціяном, за свідченням Тертуліяна, Йоана було кинуто в казан з гарячою олією, звідки він вийшов неушкодженим. Згодом його заслано на острів Патмос, де він написав книгу Одкровення. Після смерти Доміціяна повернувся у Ефес, де помер у час правління імператора Траяна приблизно у столітньому віці.

Про євангелиста Йоана Богослова можемо дещо дізнатися й з інших джерел. Наприклад, у контексті дискусії про святкування Пасхи Полікрат Ефеський у листі до папи Віктора згадує про могилу, яку у ранній традиції пов'язували з Йоаном Богословом. За свідченням блаженного Єроніма, у глибокій старості, коли Йоанові вже було важко говорити, він тільки повторював такі слова: «Возлюблені діти, любіть одне одного». Святий Йоан Золотоустий зазначає, що апостольство Йоана було утверджене в Азії, де були всі секти філософів, щоб Євангеліє з більшою славою восторжествувало над заблуканнями і щоб світло вийшло звідти, звідки розійшлося стільки неправди.

Богослов і євангелист любови

Серед інших євангелистів лише Йоан носить титул «Богослов». У найзагальнішому визначенні цього поняття – це той, хто має дар споглядання Пресвятої Трійці. Говоримо про дар, бо ініціатива належить Богові. Це Він промовляє своє Слово, яким постає світ. Слово Отця – це Син Божий – друга Особа Пресвятої Трійці. Для спасіння і обожнення людини Син Божий стає людиною і Слово Отця лунає у словах Ісуса Христа. Його слова дійшли до нас завдяки євангелистам. Особливість Йоана в тому, що він не просто передає нам слова Ісуса і події з його життя, але й свої роздуми, пережиття, свій досвід споглядання Бога. Йоан – Богослов, бо в Ісусі Христі побачив Сина Божого, Слово Отця. Символічний є жест схилення Йоана до грудей Ісуса. Можливо, за цю близькість до серця Христового його називають євангелистом любови. Йоан найбільше з усіх євангелистів говорить про любов, відкриваючи тим, що є правдива любов.

«Любі, любім один одного, бо любов від Бога, і кожен, хто любить, народився від Бога і знає Бога. Хто на любить, той не спізнав Бога, бо Бог – любов» (I Йо. 4:7-8).

«Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, і Бог перебуває в ньому» (I Йо. 4:16).

«Хто не любить, той у смерті перебуває» (I Йо.3:14).

«Страхи нема в любові, а, навпаки, досконала любов проганяє геть страх, бо страх має в собі кару, а хто боїться, той недосконалий у любові» (I Йо. 4:18).

«Любов же в тому, щоб жити за його заповідями» (II Йо. 1:6).

Релігійно-суспільний часопис Дрогобицької Духовної Семінарії «Слово» № 1 (41)
січень-квітень 2010, с.32-33.